משנה · אחרונים · הון עשיר · סדר טהרות

הון עשיר על משנה מכשירין

רבי עמנואל חי ריקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הון עשיר על משנה מכשירין

רבי עמנואל חי ריקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הון-עשיר-על-משנה-מכשירין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ה 4
פרק ב 4
משנה א 4
משנה ג 5
משנה י 6
פרק ג 7
משנה א 7
פרק ד 8
משנה ד 8
משנה ה 8
פרק ה 8
משנה י 8
פרק ו 8
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ו 9

פרק א

משנה ב

מכשירין

מכשירין יש בו ששה פרקים כנגד ששה משקים, מלבד המים המפורש בתורה (ויקרא יא, לח), המכשירים את הזרעים. א"נ הדם והחלב נחשב לאחד, כי החלב דם הוא שנהפך לחלב (דם נעכר ונעשה חלב, נדה ט.). וע"ד הנסתר י"ל כי הכשר בעינן ברצון (ריש פ"א, ועי' ב"מ כב:), ורצון נקרא כל היסוד של כל פרצוף המרצה לנוק' כדאיתא במאורות נתן (אות ר' סי' ל"ב) ויסוד הוא סוד וו זעירא:

או את הטומאה. נראה דקמל"ן אע"ג דנפלה הטומאה והמשקין על האוכלין כאחד לא מיטמו, דלא דמו למשקין טמאין המטמאין מפני שטומאתו והכשרו באים כאחד, דהתם הטומאה וההכשר הם בגוף אחד, כן נראה:

משנה ג

או סוכה. קמל"ן דאפילו סוכת החג בחג, דמעולם לא הוה ניחא ליה באותם מים, כי הגשמים סימן קללה בחג (תענית ב.), משא"כ באילן דמתחילה ניחא ליה לגדל פרותיו, אפילו הכי קאמר ב"ש דהוי בכי יותן. ואע"ג דלית הלכתא כותיה, להיות כי מזה יוצא טעמא דמסתבר לב"ה דחולק עליו, לא חש התנא להאריך בדבורו קצת בהזכיר מציאות קטן זה:

משנה ה

הסוחט שערו בכסותו. מהגשמים שירדו עליו כשבא מהדרך, וידוע הוא כי מתחילה לא ניחא ליה, כי כן היה אומר כהן גדול ביוה"כ בתפילתו על הגשמים ואל יכנסו לפניך תפילת עוברי דרכים (יומא נג:), ולפי זה הוי רבותא כסוכה דמשנה ג':

פרק ב

משנה א

זיעת האדם. לא רצה התנא לכלול זיעת האדם בהדי זיעת בתים וכו', אע"ג דבשניהם קתני טהורה, לבל ישים הבעל חי המדבר החשוב מכל הבריות, בהדי דומם הגרוע מכלם:

משנה ג

מחצה למחצה וכו'. עיין מ"ש בפ"ט דכלאים (מ"א) ופ"ד דמקואות (מ"ד):

מי שפיכות וכו'. מלבד הדוחק שסובל פירוש משנה זו כמו שהזכירו התי"ט, לשון המשנה עצמו אינו מתישב על פי פירושם ז"ל, שהרי האי דתנן אבל אם קדמו מי גשמים אפילו כל שהן למי שפיכות טמא. פי' הר"ב ז"ל אבל אם קדמו מי גשמים, אפילו נפלו עליהם משהו מי שפיכות טמא, עכ"ל. נמצא שכל שהן אמי שפיכות קאי. וא"כ קשה מאי למי שפיכות, מי שפיכות הל"ל. והיה אפשר לתרץ זה, בפרש כל שהן אפילו הרבה, ואחרים כיוצא בזה מצאנו במשנה, ולומר אבל אם קדמו הגשמים אפילו הרבה למי שפיכות. פירוש, שקדמו למי שפיכות טמא, ופשוט הוא לפי פירושם כשנפלו המי שפיכות לתוכם.

אבל בהיות שה' האיר עינינו שנוכל לפרש האי כל שהן כמשמעותו הפשוט, וגם שלא יבא הדין הזה כל כך דחוק, נלע"ד שטוב הוא להזכיר הפירוש הזה אשר חשבתי אולי יתישב על הלב, והוא דתניא בתוספתא (פ"א ה"ה) מי פירות שנפל לתוכן טיפת מים כל שהן טמאין (פי' הר"ש מכשירין) דברי ר"מ, וחכ"א הולכין אחר הרוב, ראב"י אומר אפילו בור ציר (נ"א סיד והוא מלא מי פירות, הר"ש) שנפל לתוכו טיפת מים כל שהוא טמא, נפל לתוכה יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב, ע"כ. הרי מבואר מכאן שכשנפל דבר המכשיר תוך הדבר שאינו מכשיר, לרבנן הוא ברוב ולר"א בכל שהוא. וכזה נ"ל שהוא פירוש המשנה, דמי שפיכות אלו הם מים הנשפכים כגון מהסלי זתים וענבים, דכל שלא כנסם אינם מכשירין כדתנן לקמן בסוף פ"ה ופ"ו, ופסקו הרמב"ם בפ"י מה' טומאת אוכלין (הי"ד), והם דומים למי פירות דתוספתא דאינם מכשירים. והשתא קאמר דכי נפל בתוכם מי גשמים המכשירים אזלינן בתר רובא, דסתם לן רבי כחכמים דתוספתא, אבל אם קדמו מי גשמים למי שפיכות, אף כי יהיו המי גשמים כל שהן שהם דבר מועט ונפלו בתוכם המי שפיכות, לעולם הוא טמא, דבענין זה להחמיר אמרינן קמא קמא בטיל, ואין ספק שאף ר"מ מודה בזה במכ"ש, שאפילו בטיפה מועטת של מים במי פירות דהוה לן למימר דאף אם ירבה עליה' המים אמרינן קמא קמא בטיל, מחמיר להטמא בכל שהוא, כ"ש כשהמי פירות הם הנופלי' במים שיאמר שטיפת מים כל שהוא מטמא אפילו הרבה מי פירות, שהרי בעת נפילתם בתוך המים קמא קמא בטיל. דאי לא תימא הכי אלא שתפרש מי שפיכות כמו שפירשו הם ז"ל שהם מים הטמאים וכנגדם הם המים הנזכרים בתוספתא, והמי גשמים למים הטהורים וכנגד' הם המי פירות דתוספתא, אמאן תרמיה למשנה זאת לא רבנן ולא ר"מ, דלר"מ בעל כרחנו צריכים אנו לומר דבשני החלוקות הם

בכל שהם כמו שהוכחנו לעיל, וא"כ רישא דמתניתין דנפלו המי גשמים הטהורים במי השפיכות הטמאים דהם כמו פירות במים דדייניגן להו ברובא, בעל כרחין לא אתיא כר"מ. ואם נאמר דאתיא כרבנן ודסלה"ו דבענין זה אזלינן בתר רובא להקל, אימא סיפא אבל אם קדמו וכו', דהוי על פירוש זה כמו מים במי פירות, הוי בכל שהו, וזה הוא דווקא כר"מ שזה הוא המציאות עצמו של התוספתא, דרבנן פליגי אר"מ וס"ל דהוי ברוב, רישא רבנן וסיפא ר"מ, הא קי"לן דניחא לן לאוקמי מתניתין בתרי אוקמתי ולא לאוקמה בתרי תנאי. ולכן נלע"ד דמ"ש הוא הנכון, דבזה אין אנו צריכים לדחוק מתניתין לא בתרי תנאי ולא בתרי אוקמתי, וגם לשונה יהיה מדוקדק:

משנה י

המוציא פירות וכו'. חוץ מן הכלכלה, דבכלכלה יש להם דין אחר, כמבואר בירושלמי פ"ב דמעשרות (עי"ש פ"א ה"ד ד:). וטעם שינוי הדין דכלכלה, נלע"ד דהוא תלוי במאי דקי"לן התורם בתוך הכלכלה נאסרה כל הכלכלה לאכול, ואם תרצה לעיין ע"ש, ופירוש משנתינו כלה כתבתיה בפ"ג דדמאי משנה ג' ע"ש, כי שם הארכתי:

אם רוב מכניסין לבתיהן. כתב הרב בפ"א ז"ל: אבל כשמכניסין למכור דרכו להכניסן טבל, לפי שיכול לאכול מהן עראי, הלכך כשנופל מהם אינו בחזקת מעושר, עכ"ל. ואנכי לא ידענא מאי קאמר, שהרי בפ"א דמעשרות, תנן איזה גרנן למעשרות וכו'. ופי' הר"ב אימתי הוקבעו הפירות למעשר ואסור לאכול מהם עראי, הקשואין והדלועין וכו', ואח"כ תנן בד"א במוליך לשוק אבל במוליך לביתו וכו', ופי' הר"ב במוליך לשוק למכור. הרי מבואר שכל שמוציאם מן השדה כדי למכור אסור לאכול מהם עראי, אם לא שנאמר דדוקא הוא מוליך לשוק דתנן התם, אבל במוליכם לביתו אעפ"י שדעתו אח"כ להביאם לשוק למכור אוכל מהם עראי, אבל סוף סוף עד שמגיע לביתו תנן שאוכל, נמצא שאף הם כשהכניסם לביתו הוקבעו למעשר כמו המכניסים לבתיהם. ודוחק הוא לפרש מתניתין בד"א במוליך לשוק כמו שאמרנו, אבל במוליך לביתו כדי לאכול בביתו, וכשמוליכם לביתו על דעת למכור שלא יהיה נזכר דינו במתניתין, ויהיה דינו דאפילו יביאנו לבית לא יוקבע עד שיקחנו מביתו כדי להוליכו בשוק למכור. כי זה דוחק גמור, ואף הרמב"ם בחבורו (ה' מעשר פ"ג ה"ב) העתיק המשנה בלשון זה, בד"א בגומר פירותיו למוכרן בשוק אבל אם היתה כוונתו להוליכן לבית הרי זה מותר וכו'. הרי מבואר דכל שגמרם על דעת כן כבר נתחייבו אף אם יביאם באיזה מקום שירצה, ואין להאריך כי כבר פירשתי מתניתין יפה יפה בפ"ג דדמאי:

אם רוב נכרים ודאי. כתב התי"ט בשם הר"ש לפי שיטת הבבלי (עי' ע"ז כא. ועי' תוס' גיטין מז. ד"ה אמר רבה) דס"ל לר"מ דיש קנין לגוי דודאי ר"ל אינו מעושר הוי, ע"כ. ואני הצעיר אף כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי, ומכיר אני את ערכי השפל כי מה אני ומה חיי רמה ותולעה לעמוד נגד ראשי עם קדש לסתור דבריהם, מ"מ כבר קדמונו רבנן (עי' יומא עב: אדר"נ פמ"א) כי כתר תורה מונח לכל כל הרוצה ליטול יבא ויטול. ולכן אם הייתי שותק במה שנלע"ד שאינו מתישב, בהיות המגיד קדוש מדבר או אדם גדול, בעיני נראה לי שהייתי נחשב לחנף גדול ומזלזל בתורה בחשבה אותה בעיני פחותה מהאיש המדבר, להיות שלכבודו איני מדקדק בה לראות אם בדקדוק דברה. ולכן נא בלשון בקשה הנני שואל מחילה מהחיים ומהמתים שלא ידונו אותי לכף חובה כי תורה היא וללמוד אני צריך, ולכן בדבר (שאני) [שאיני] רואה בו ראיה גמורה או שמץ מנהו מרז"ל הקדושים המקובלים איש מפי איש אלא סברא בעלמא, הטבע אשר הטביע בי הקב"ה מכריחני לצאת ממחיצתי שאם אין אותה הסברא מתישבת על לבי אני סותר אותה בראיות הנראות לע"ד, כי באמת לבי אומר לי שאין זו הבנת אותו הענין, ולא ח"ו להתגדל להיות גם אני נמנה בין בעלי הסברות הטובות המה אם רעות, שאם דעתי כך הוא אני מקבל עלי את הדין שלא יאבה ה' סלח לי, אבל הוא הוא הבוחן לבות וכליו' ויודע כוונתי ובו בטחתי שלמען רחמיו יצילני משגיאות.

והנה אומר איך אפשר שיעלה על הדעת לפרש משנה זו על פי פשוטה, על פי הדעת הזאת דקיימא ליה לבבלי דאף לר"מ יש קנין וכו', דהרי באמרו ודאי לפי פירוש הר"ש ור"ל שאינו מעושר, אם כן הוא פטור, ומי שני ליה לר"מ לומר פטור כדתנן ברישא. ועוד מכיון דקיל"ן דר"מ חייש למעוטא להחמיר למה פוטר הכא ולא חייש למעוטא דישראל, וכ"ש כשהוא מחצה על מחצה דקתני ודאי, דלפי פירושו א"א לפרש אלא פטור, דאם תאמר ודאי ממש וכי יחמיר במחצה ישראל יותר מברוב דהוי דמאי. ולע"ד בכגון דא צ"ל דלבבלי ס"ל דהוו תרי תנאי אליבא דר"מ, והאי תנא דהכא ס"ל דר"מ ס"ל דאין קנין, כי זה ודאי יותר טוב מלדחוק המשנה עד שיכנס פילא בקופא דמחטא, דאין זו דרכה כי כל דבריה שקולים הם בשקל הקדש:

פרק ג

משנה א

ונתנו על גב הנהר או על פי הבור או על מעלות המערה. בפי הבור שואב יותר לחלוח מעל גב הנהר, ועל מעלות המערה יותר מכלם, ואפי' הכי אמרינן דניחא ליה שיתלחלחו

במים ולא די לו בלחלוח גרידא, ושלא יהיו מה שכנגד המים בכי יותן לת"ק דהלכה כמותו:

פרק ד

משנה ד

ומודים. ב"ש לב"ה, ומזה נדע דב"ה ס"ל הכי, דאי לאו הכי הוה אמינא דאפילו ב"ה לא אמר אלא כשמערה אותם מיד, אבל להניחם בתוכם ולהוציא הפירות מעט מעט ס"ל דאחשבינהו מכיון שלקח הראשון ולא לקחם כלם, דאין לומר דאף זה דנוטל פירות ר"ל שיטלם כלם זה אחר זה, דא"כ הל"ל הפירות, ואפילו נאמר דדוקא כשלקחם מיד זה אחר זה ס"ל לב"ה הכי ולא נדייק תיבת הפירות, מ"מ אי לא הוה קתני ליה, הוה אמינא דכיון שהיה יכול לערות ולהוציאם מהמים יותר במהירות והוא לא עשה כן אלא לוקחם על יד על יד, ש"מ דניחא ליה שישבו מעט במים ואפילו ב"ה מודו, קמל"ן:

משנה ה

נטלה לשפכה אלו ואלו מודים. כיון שאעפ"י ששפכה איירינן, יש רבותא אפילו לב"ש, ומשום הכי שייך שפיר לומר אף לגבי דידוהו מודים:

פרק ה

משנה י

המערה מחם לחם וכו' טהור. הוי זו ואצ"ל זו, אלא מפני שרצה לסמוך חם בצונן וצונן בחם שנאו בסדר זה:

פרק ו

משנה ג

דגה. סתם דגה ר"ל דג מת, ע"ש והדגה אשר ביאור מתה (שמות ז, יח כא) הכי איתא בזהר (בשלח מח. ויקהל קצט:), ורמז לנו התנא באמרו דאין עם הארץ נאמן על דגה דהיינו המת, מכלל דעל הדג חי נאמן, דלא קביל הכשר אלא אחר מיתה, דאל"כ מאי שנא. והתי"ט דרך אחרת דרך בענין זה:

משנה ד

הטל. הקדים למים מפני שאינו נעצר:

והדם. הקדים לחלב מפני שהדם הוא המתהפך ונעשה חלב (נדה ט. דם נעכר ונעשה חלב):

משנה ה

דברי ר' שמעון ר"מ אומר וכו'. כתב הר"ב דהלכה כר"מ, וכתב התי"ט טעם להלכה זאת מפני שהיא כדעת חכמים דמשנה וכו'. ולא ידענא למאי אצטריך לראיה, דהואיל ור"מ מחמיר הלכה כמותו לגבי ר"ש, והכי מבואר בספר הקנה, על כי בש"ס (עירובין מו:) מספקא להו ר"מ ור"ש הלכה כדברי מי, ולכן הלכה כדברי המחמיר. ומכאן מוכח גדולתו דר"ש לאפוקי ממי שמתרחק מחכמת האמת באמור ומנו ר"ש דכמעט בכל מקום אין הלכה כמותו אוי לאזנים שכך שומעות שבמקום ענותנותו שם אתה מוצא גדולתו, שהרי רבי היה מתפאר עצמו שכל התורה שזכה הוא משום דחזא לר"מ מאחוריה (שם יג:) ולא פסקו הלכה כמותו על כי לא ירדו חבריו על סוף דעתו (שם) ולכן פסקו כמעט לעולם כבעל מחלוקתו וכשבאו לר"ש לא יכלו להכריע איזה משניהם דעתו עמוק מחבירו כדי לפסוק הלכה כשכנגדו וכשחולק ר"ש עם אחרים לא פסקו כמותו מהטעם עצמו דר"מ וכמדומה לי שכן כתב גם בעל של"ה:

משנה ו

אלו מטמאין ומכשירין. אין בידי לומר אלא דהקדים הטומאה להכשר אגב מתניתין דלקמן אלו לא מטמאין ולא מכשירין דהוי לא זו אף זו:

מכשירין מתחיל בכף ומסיים במם היינו מך, שאין לך דבר המכשיר לאדם לקבל טומאת היצר הרע כמו העניות, שלא הניחה מדה טובה לישראל (עי' כוזרי מאמר א' סימן יב. ועי' חגיגה ט:), ובפרט הדקדוקי עניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו כמשאז"ל (עירובין מא:):

סליק מסכת מכשירין. לאוכלין הטהורין:

אם תהיה כסוס נוהם לא תבין לשון שירין.

כי משקין עלולים הם ליטמא ומכשירין: